

її проведення.

Слід наголосити на тому, що ці матеріали вважаються невід'ємними від протоколів слідчих оперативно-розшукових дій, без яких вони не мають самостійного значення, разом із ними вони є джерелами доказів по справі, і, відповідно, потребують особливих умов утворення, перегляду та зберігання, які повинні регламентуватися нормами кримінально-процесуального законодавства, оскільки недотримання цих норм становить загрозу визнання зазначених матеріалів недопустимими для використання у якості доказів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карнеева Л.М. Доказательственное значение материалов видео- и звукозаписи // Вестник Верховного Суда СССР. -1991. -№ 7. -С.31-32.
2. Лукашевич В.З., Шимановский В.В. Процессуальные вопросы применения научно-технических средств в уголовном судопроизводстве // Правоведение. -1992. -№

3. -С.60-66.

3. Давлетов А., Семенцов В. Оперативная видео- и звукозапись // Социалистическая законность. -1991. -№ 11. -С.37.

4. Кипнис Н.Н. Допустимость доказательств в уголовном судопроизводстве. -М.: Юрист, 1995. -128 с.

5. Громов Н, Бабурина И. Использование материалов технической записи в уголовном процессе // Законность. -2001. -№ 7. -С.53 -54.

6. Чувилев А.А. Оперативно-розыскное право. -М.: Издат. группа НОРМА-ИНФРА-М., 1999. -80 с.

7. Дополнение к Приказу ФСНП России, ФСБ России, МВД России, ФСО России, ФПС России, ГТК России, СВР России "Инструкция о порядке предоставления результатов оперативно-розыскной деятельности органу дознания, следователю, прокурору, или в суд" от 13.05.1998 г., согласованному с Генеральным прокурором РФ 25.12.1997 г.

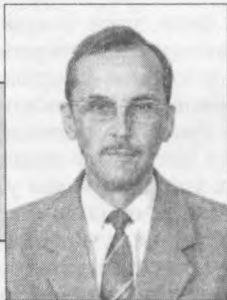
Надійшла до редакції 05.09.2005

ЖУРОВА Е.М. СУЩНОСТЬ И ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРИЛОЖЕНИЙ К ПРОТОКОЛАМ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНЫХ ДЕЙСТВИЙ

Рассмотрены вопросы о приложениях к протоколам, составленным по результатам проведения оперативно-розыскной деятельности; предложено законодательное определение их процессуального статуса.

GUROVA E.M. ESSENCE AND JUDICIAL SIGNIFICANCE OF APPLICATIONS TO PROTOCOLS OF SEARCH-OPERATIVE ACTS

Questions on appendices to the reports made by results of realization search-operative activity are considered; legislative definition of their remedial status is offered.

I.V. ЗОЗУЛЯ

канд. техн. наук, ст. наук. співр.

Національний університет внутрішніх справ

УДК 65.011.8[351.74+364.463/467]

СПІВРОБІТНИЦТВО З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА ЯК МІСІЯ РЕФОРМОВАНОЇ МІЛІЦІЇ

Досліджені підвалини формування нової місії реформованої міліції - співробітництва на засадах партнерства у відносинах з населенням, що відображає єднання населення і міліції та сприяє побудові громадянського суспільства в Україні.

Під час реформування системи МВС України проблема дослідження засад формування взаємин між міліцією та населенням отримала найбільше значення та розвиток у ряді наукових праць, зокрема, в методичному забезпеченні В.О. Соболева, Г.В. Попової, В.О. Болотової, В.І. Московця (2000); дисертаційних дослідженнях В.І. Московця (2001)¹ та О.В. Джафарової (2003); підручнику

О.М. Бандурки, В.О. Соболева (2003); монографіях О.М. Бандурки, А. Бека, М.В. Голованової та ін. (2003); О.М. Бандурки та О.В. Джафарової (2004), а також у численних статтях, зокрема, В.О. Заросило (1997); О.Н. Ярмаша (1999); Ж.О. Журовської (2001); В.Л. Лапшиної, В.О. Болотової (2002); О.Ф. Долженкова (2004); Ю.І. Римаренка (2005) та інших.

¹ Який, зокрема, вказує, що «визначення шляхів ефективного взаємодії між міліцією та населенням є на сьогодні одним із пріоритетних завдань у процесі реформування органів внутрішніх справ» [1, с.2].

ритетних завдань у процесі реформування органів внутрішніх справ» [1, с.2].

Сьогодні в науковому та практичному професійному (відомчому) лексичному обороті наряду з термінами «реформування», «імідж», «ефективність» тощо постійно вживаються терміни «взаємини (взаємовідносини) міліції і населення (або - населення і міліції)» і «взаємодія між міліцією і населенням (населенням та міліцією)». Та, стосовно міліції і населення (або, як на нашу думку, за більш вагомим і дійсним пріоритетом - населення і міліції), як різновидами соціальних груп, *треба чітко розрізняти припустимість та межі вживаності означених понять*², бо явно спрощений вираз «взаємодія міліції і населення» вже давно сприймається як некоректний та далеко не обґрунтований словесний штамп. І це на тлі відомого постулату, що держава як політична влада в суспільстві делегує міліції певні повноваження як своєму озброєному органу, що підтримує певний баланс влади: де загальні принципи демократії і народний суверенітет у державі мають бути непорушними при будь-яких обставинах, а внутрішні справи та внутрішня політика держави мають бути завжди спрямовані на формування потрібних державі належних відносин між населенням та державою, а не між державою та народом – тобто, відносини між населенням і державою³ є найбільш пріоритетними.

Цілком зрозуміло, що ті взаємини, які досі склались (або краще сказати – поки ще не склались) між населенням та міліцією, не задовольняють демократичне суспільство – занадто багато вже маємо зауважень щодо негараздів у діяльності органів, підрозділів та служб системи МВС України. Тому свого часу ми й наголошували про *нагальну потребу у формуванні нової місії реформованої міліції* [2, с.69] – *партнерства, що реально відображає єднання населення і міліції*.

З цього приводу мему статті ми вбачаємо в дослідженні підвалин формування нової місії реформованої міліції - співробітництва з населенням на засадах партнерства, що сприяє побудові громадянського суспільства в Україні. Така форма нормалізації загальногромадських відносин між міліцією і населенням є найбільш прийнятною в демократичному суспільстві у порівнянні з існуючим поняттям «взаємодія міліції і населення» як узагальнюючого та, на жаль, невідповідного понятійним нормам рівноправності суб'єктів виникаючих між ними взаємин, прав і обов'язків, що є суттєвим під час реформування системи МВС України [3], і у налагодженні рівноправних відносин міліції з населенням. Тому *новизна розвідки міститься у встановленні єдиної прийнятної в демократичному суспільстві форми нормалізації загальногромадських відносин між міліцією і населенням та між населенням і міліцією - співробітництва на засадах партнерства, перегляді сенсу і доцільності подальшої вживаності узагальнюючого поняття «взаємодія міліції і населення»*.

У своїх дослідженнях ми виходимо з того, що *головною відмінною ознакою співробітництва будь-яких суб'єктів*⁴ *на засадах партнерства є, на наш погляд, їх рівнозначність за значенням, положенням, ресурсами, правами, обов'язками, повноваженнями тощо, що не відповідає сутності декларованої сьогодні взаємодії міліції і*

населення. Саме ця передумова обумовлює як характер, організацію, так доцільність і результативність майбутніх відносин.

1. Status quo взаємин міліції і населення: pro et contra

Зазначимо, що у відносинах населення з державою чи будь-яким державним органом завжди існують два абсолютні протилежні за сенсом розгалуження. Так, *класифікація можливих взаємин між народом і державою, що віднесені до внутрішньої політичної діяльності* (а щодо теми нашого дослідження – між населенням і міліцією як озброєним державним органом влади) відносить⁵:

За однією гілкою - *залучення народу до участі у державних справах* (читай – у справах міліції) та *позитивне ставлення громадян до держави* (читай – міліції). Це відбувається через: а) добровільне виявлення населенням ініціативи, мистецьку або наукову діяльність, фінансову підтримку; б) офіційну (адміністративну) ініціативу; національні дні; знання конституції; в) національні свята та шановування. За іншою гілкою - *внутрішньополітичні події*, у тому числі з *негативним ставленням громадян до держави*; чварами; заворушеннями; повстаннями; а також *відмовою від співробітництва* тощо, упритул до протесту та революцій.

Щодо міліції і населення, то будь-які *взаємини між ними можуть ініціюватись як з боку працівників міліції, так і з боку громадян*. І якщо прикладом відносин між населенням і міліцією є випадки звернення громадян до працівників міліції у зв'язку з порушенням, як правило⁶, їх власних прав та свобод, то будь-які *відносини працівника міліції з населенням* обов'язково розпочинаються з налагодження, принаймні, короткотермінового особистого контакту з громадянами шляхом донесення до них певних вимог щодо додержання норм закону чи виявлення питань, які мають безпосереднє значення в рамках службової діяльності працівника міліції тощо. При цьому в останньому випадку, як відомо, працівник міліції завжди виступає офіційною особою, представником влади.

Тому, мабуть, ні у кого не виникне заперечень проти нашої тези, що, по-перше, як різновид відносин, *«взаємодія між міліцією і населенням»*⁷ або *«населенням і міліцією»*, в останні часи широко озвучена та розповсюджена⁸ за науковими літературними джерелами та відомчою практикою, *завжди є вибірковою щодо мети та її виконавців, навіть, так би мовити, більш «особистісною» стосовно певного кола осіб, на які вона спрямована або до яких вона звернута*.

По-друге, конкретизувати зміст означених відносин можна тільки через з'ясування їхньої сутності та інтересів учасників. Треба тут враховувати й достатньо гострий психологічний момент, що якщо ніхто з населення сьогодні, як правило, відверто не каже про його будь-яку колишню чи нинішню «взаємодію» або «співробітництво» з міліцією, то така поведінка є цілком логічною, звичною

⁵ Побудовано нами за аналогією із стор.180 роботи: Універсальна десятикова класифікація: У 2-х кн. –Кн.1. Таблиці /Голов. ред. М.І. Савченко. –К.: Кн. палата України, 2000. –932 с.

⁶ Виключенням, що тут не розглядаємо, є звернення побутові, наприклад, з питаннями про знаходження тих чи інших адміністративних будівель чи об'єктів, напрямку руху тощо.

⁷ Поки ми ще застосовуємо цей термін.

⁸ Як така, що має постійне місце.

² Тут і далі виділення курсивом наші.

³ А рівно й між населенням і міліцією як представницьким органом держави.

⁴ І, безперечно, також міліції і населення, або навпаки.

для нашого менталітету, бо увійшла в життя разом із до-свідом минулих поколінь⁹. До того ж, такого роду відно-сини завжди супроводжувались одночасно суперечливим відчуттям поваги або зневаги до їх учасників.

Тому, чи можна взагалі, й до того ж, абсолютно корек-тно такі особливі та тонкі, недостатньо досліджені різно-види взаємин міліції з населенням завжди визнавати взае-модією? Бо одна справа, коли навіть здебільшого не дер-жава, а сама міліція - за певних політичних обставин чи з інших відомчих інтересів запроваджує позицію тієї чи іншої «взаємодії» або нав'язує її громаді, привчаючи останню до іміджевих думок, що «міліція і населення – партнери». І зовсім інша, коли населення має природну потребу у тому, щоб без усякого зовнішнього тиску дійти якщо не до справжньої взаємодії з міліцією – то хоча б до її основ¹⁰. Або, до того ж, як за практикою оперативно-розшукової роботи, навряд чи можна сьогодні абсолютно щиро казати про незалежну й вільну взаємодію між пра-цівником міліції та його негласним інформатором – занад-то вже різні за полярністю, вагомістю та залежністю вони займають позиції¹¹. Тому й означена поняття двозна-чність також є проблемною стосовно налагодження взае-мин міліції і населення, що потребує на подальше деталь-не розв'язання. Хоча сьогодні офіційно взаємодія міліції і населення розглядається зовсім у іншому ракурсі, який формує, та саме на якому наполягає МВС України.

Якщо розглядати міліцію і населення як різні соціальні елементи-групи єдиної суспільної системи, то існуючі між ними взаємини можна вважати гетеротинними. Хоча при цьому назвати відносини між міліцією і населенням, наприклад, конкурентними не можна, бо їх предметом не є певний загальний ресурс чи інтереси. Нейтральними такі взаємини також не можуть бути, бо як міліція, так і насе-лення при потребі можуть взаємодіяти між собою і впливати один на одного. Більш того, оскільки міліція і населення можуть існувати незалежно та ізольовано, що є обов'язковою умовою співробітництва, то й до мутуаліс-тичних (взаємовигідних) відносини між ними не можна відносити.

Таким чином, можна припустити, що єдиною прийня-тною формою відносин між міліцією і населенням може бути співробітництво (протокооперація), і при цьому міліція і населення обов'язково мають розглядатись у ранзі абсолютно повноцінних партнерів.

Слід зазначити, що в науці існує термін «діалектика взаємодії», що серед інших містить поняття підпорядку-вання та пристосування. Сюди відносяться також і співро-бітництво з партнерством. При цьому добре відомо, що у певні роки свого існування міліція у відносинах з на-селенням займала позицію тільки владно-примусового під-порядкування, навіть підкоряння. Хоча як у ті роки, так і зараз не можна виключати також і факти пристосування міліції і населення один до одного.

Певну плутанину у відносини міліції і населення може вносити і глибока впевненість працівників міліції у тому,

⁹ А говорячи більш відверто, то й залякуванням щодо лострації осіб, які будь-коли співробітничали з правоохоронними органами.

¹⁰ Хоча, як на нашу думку, сьогодні ще зарано казати про взаємодію як цілком прозору форму взаємин з міліцією.

¹¹ Тобто, одним з відомих справжніх ознак взаємодії завжди є незалежність, добра воля, загальний інтерес суб'єктів взаємин.

що їм постійно повинна належати керівна роль в означеному партнерстві – тут можна навіть нагадати, що в систе-мі будь-якого партнерства існує поняття «молодший» і «старший» партнери, і переходячи до розмежування їх ролі у цій формі спільної діяльності, саме на старшому партнері «лежить необмежена відповідальність за діяль-ність... в цілому» [4, с.43]. Але разом із тим, реальні парт-нерські відносини завжди передбачають «рівний розподіл між партнерами управлінських функцій», де «саме разом, допомагаючи одне одному, дотримуючись командної психології, працюють професіонали»¹². Тут зазвичай при-пускається вплив старшого партнера, «який і бере на себе усі фінансові та більшу частину організаційних зоб-ов'язань»¹³ [4, с.43].

Певну ясність у цьому питанні може внести розгляд сутності та особливості набутої роками внутрішньовідом-чої взаємодії в органах внутрішніх справ щодо можливос-ті перенесення цього досвіду на відносини міліції і насе-лення.

2. Практика внутрішньовідомчої взаємодії в орга-нах внутрішніх справ

Слід зазначити, що сьогодні взагалі існують різні під-ходи до поняття взаємодії. Так, Т.В. Корнева каже про «управлінське»¹⁴ та «філософське трактування взаємодії», останнє з яких подаючи як таке, при якому «відповідні процеси взаємодії визначають структурну організацію систем й порядок її об'єднання поряд з іншими об'єктами в систему більшого розміру»¹⁵ [5, с.15]. І хоча авторка при цьому й цитує В.Д. Резвих та І.А. Склярова, за якими «вза-ємодія – спільна або узгоджена за метою, місцем і часом діяльність різних державних органів і громадських органі-зацій, що вирішують яке-небудь завдання» [5, с.15], але явно не до місця, бо навіть як у Митному кодексі, на який вона постійно посилається, так і у наведеній нею постано-ві Кабінету Міністрів України «Про стан виконання рі-шень Президента України і Уряду з питань додержання вимог прикордонного і митного законодавства»¹⁶ йдеться про взаємодію тільки державних органів¹⁷.

¹² Звідси випливають наші чергові зауваження щодо парт-нерства як форми взаємодії – прийнятний для обох партнерів принцип рівного розподілу функцій управління, психологічне сумі-снитво, професіоналізм.

¹³ Цікавим є зауваження, що партнери приречені на успіх, «коли на початку об'єдналися партнери приблизно одного «рів-ня» як за своєю силою, так і за «популярністю» [4, с.43].

¹⁴ Втім, не роз'яснюючи, що це таке.

¹⁵ Як на нас, то не зрозуміло, у чому міститься саме «філо-софське трактування взаємодії». Крім того, ми не можемо пого-дитись, що «відповідні процеси взаємодії визначають структурну організацію систем» (тобто, органів, що взаємодіють) – навпаки, структура кожного з них залишається незмінною, тим більше як «до», так і «після» взаємодії. Нагадаємо, що інший дослідник - Н.В. Кислиця згадує також і про наявність спеціально-юридичного і соціологічного визначень взаємодії – як за стор.149-150 роботи: Кислиця Н.В. Організаційно-правові основи діяльності криміналістичних підрозділів ОВС України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 /НУВС. –Х., 2004. –208 с.

¹⁶ Див. роботу: Постанова Кабінету Міністрів України «Про стан виконання рішень Президента України і Уряду з питань додержання вимог прикордонного і митного законодавства» від 22.02.1994 р., № 100 // Зібрання постанов Уряду України. –1994. -№ 4.

¹⁷ Служби безпеки, МВС України тощо, наприклад, з того,

Слід зазначити, що у 1988 році під взаємодією органів внутрішніх справ розуміли «взаимное согласование действий двух и более служб, отдельных, не подчиненных друг другу участников управления, совместно решающих какую-либо общую задачу». Вважалося, що взаємодія «может быть между отдельными органами внутренних дел... между подразделениями и службами разных органов... между различными подразделениями, службами и работниками одного и того же органа...» [6, с.158-159]. Саме тому взаємодія й розглядалась як адміністративний метод управління в органах внутрішніх справ.

Звідси, можна однозначно наголосити, що в силових та правоохоронних структурах про взаємодію завжди йшлося тільки між підрозділами однієї й тієї ж структури. Тому й К.К. Єрмаков взаємодію в органах внутрішніх справ подавав як «засновану на законах та підзаконних актах, узгоджену за метою, місцем та часом діяльності різних ланок системи органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю» [7, с.4]; А.А. Аксьонов – як «спільну діяльність конкретних служб і підрозділів, спрямовану на вирішення загальних завдань, які займають рівноправне положення [8, с.13]. В.С. Гусласький зазначав, що за Законом України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» серед загальних принципів здійснення демократичного цивільного контролю над правоохоронними органами є «взаємодія і відповідальність органів державної влади та правоохоронних органів» та «прозорість, що передбачає інформування громадськості про стан справ у правоохоронних органах та про їх діяльність»¹⁸. Та й О.М. Бандурка у тому ж 1999 році в діяльності МВС України взаємодію вбачав тільки «між галузевими службами, підрозділами органів внутрішніх справ» [9, с.99, 123, 233].

Тому цілком природним тут є виявлення сутності так званих внутрішньовідомчих «професійних (або фахових) видів взаємодії» тих чи інших підрозділів, органів і служб системи МВС України чи правоохоронних органів взагалі між собою. Наприклад, О.О. Волобуєва вважає, що «взаємодія слідчого зі спеціалістами – це така, що ґрунтується на законі, спільна, узгоджена діяльність слідчого зі спеціалістами, під час якої спеціалісти, за керівної ролі слідчого, застосовуючи свої спеціальні знання і навички, доцільно використовуючи засоби та методи своєї діяльності, сприяють слідчому у виявленні, фіксації і дослідженні джерел доказової інформації для якісного розкриття і розсліду-

вання злочинів взагалі і встановлення особи підозрюваного зокрема» [10, с.51]. Тобто, ознаки взаємодії тут вбачаються у законності, спільній узгодженій діяльності, керівній ролі одного з партнерів, наявності спеціальних знань та навичок, доцільному предметному їх використанні, досягненні мети взаємодії. Фаховими ознаками взаємодії тут виступає застосування спеціальних засобів та методів розкриття злочинів.

Разом із тим, досить симптоматичним є те, що незважаючи на достатньо велику кількість, так би мовити, «позитивістських» наукових робіт з дослідження сутності взаємодії в системі МВС взагалі, О.Ф. Долженков відверто визнає «недостатність теоретичного розроблення проблеми взаємодії» [11, с.230]. І надзвичайно показовим стосовно МВС України є також його визнання, що «організація взаємодії в ОВС є надто громіздкою. Численні ланки управління дублюють одна одну». Ця думка підтверджується також висловлюванням іншого автора, за яким: «еще одно изобретение МВД – организация работы «во взаимодействии с другими службами». Нельзя было планировать работу, нельзя было докладывать о результатах без этой крылатой фразы». «Вред от этих «отработок» и «взаимодействий» очевиден. Каждая служба должна без кампанейщины планомерно заниматься вопросами своей компетенции» [12]... Та як би там не було, розгляд зазначених недосконалостей внутрішньоструктурної та організаційної взаємодії підрозділів, органів і служб в системі МВС України не є нашим сьогоденним завданням.

Щодо практики власного позиціонування та застосування різних форм правовідносин й, знов таки, власного¹⁹ відношення до їх сутності у діяльності системи МВС України стосовно інших суб'єктів, мабуть, є доцільним невеличкий відомчий нормативно-правовий екскурс, де можна згадати спільну заяву про співробітництво між органами міліції Міністерства внутрішніх справ України і поліції Державного міністерства внутрішніх справ Баварії від 29.01.1990 р. Достатньо відомим є також наказ МВС України «Про заходи щодо поліпшення нагляду за дорожнім рухом та взаємовідносин міліції із власниками транспортних засобів» від 30.06.1998 р., № 482, що регламентує права та обов'язки учасників дорожнього руху і перелік, повноваження та порядок дій працівників міліції при нагляді за дорожнім рухом, які мають ґрунтуватися на суворому дотриманні законності²⁰. Дещо іншим є наказ Адміністрації державної прикордонної служби України та Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження інструкції про порядок взаємодії інспекторів прикордонної служби державної прикордонної служби України та дільничних інспекторів міліції в системі МВС України» від 18.12.2003 р., № 380/1556 – тут формами і способами взаємодії є обмін інформацією, спільний контроль, наряди, заходи, навчання та наради.

Таким чином, набута та відпрацьована роками, існуюча в ОВС практика службової взаємодії спрямована тільки на внутрішні відносини між органами, службами та підрозділами МВС України, і є донині дискусійною, а іноді

що «додержання громадського порядку в пунктах пропуску забезпечують органи охорони державного кордону у взаємодії (у разі потреби) з відповідними органами МВС» [5, с.16, 17]. На жаль, у 2004 році авторка чомусь тут все ще вживала давно застаріле поняття «Національна гвардія».

¹⁸ Як за стор.19 роботи: Гусласький В.С. Демократичний цивільний контроль над правоохоронними органами України як засіб забезпечення безпеки країн Співдружності Незалежних Держав // Право і безпека. -2005. -Т.4. -№ 4. -С.17-22, - тобто, якщо «взаємодія», то тільки органів держави, якщо «громадськість» та «правоохоронні органи», то не більше, ніж «інформування». І це виходячи з надзвичайно пом'якшувальних позицій декларації «демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» - а що можна казати про «взаємодію», яка не буде стримуватись рамками «демократичного цивільного контролю»?

¹⁹ Ми би більш відверто сказали – дотепер владного відношення.

²⁰ Звідси можна навіть припустити, що необхідним, але зовсім не достатнім елементом відносин або взаємовідносин міліції з населенням (у даному випадку – учасників дорожнього руху як частини населення) є їх формування на засадах законності.

навіть і неприйнятною стосовно можливості застосування її особливих фахових форм і методів у так званій «взаємодії» між міліцією і населенням, хоча б виходячи з простого висновку, що а ні міліцію, а ні населення ні в якому разі не можна віднести до «однієї й тієї ж структури»²¹. Ось і маємо, що, наприклад, у тій же Росії за статистикою населення вважає взаємодію громадських організацій з органами влади як таку, що «это не нужно органам власти» відповідно у 54,5 % (2004 р.) та 44,8 % (2003 р.) [13, с.14]²². Тому і за захистом власних прав тільки 28 % населення РФ звертається до міліції [14, с.26], а довіряють органам внутрішніх справ (міліції) 6,5 % [14, с.28].

3. Співробітництво на засадах партнерства – *modus vivendi* міліції і населення

У загальному вигляді яскравим прикладом належної організації взаємодії суб'єктів одного рівня як компетенції, так і виконавчих можливостей, є їх відносини, що формуються та упорядковуються задля загальної мети, спільні зусилля щодо якої мультиплікуються у порівнянні з одноосібними самотніми діями партнерів у цьому напрямку.

Можна ще раз нагадати, що у шістдесятих роках минулого століття класичним прикладом взаємодії була тільки *взаємодія у роботі органів прокуратури, юстиції та міліції*²³, але припускалось і обережне налагодження певних відносин і з населенням²⁴. А щодо еволюції²⁵ характеру *взаємин міліції з населенням*, то, наприклад, у 1955 році йшлося про *контакти міліції з населенням* (Климко В.С. Контакт в работе с милицией помог раскрыть два преступления // Следственная практика. -1955. -Вып.22. -С.112-120); у 1958 та 1960 роках - про *зв'язки міліції з громадськістю* (Давыденков А.М. О связи милиции с общественностью и формах участия трудящихся в охране общественного порядка и борьбе с преступностью // Сборник научных работ слушателей /ВШ МВД СССР. -1958. -Вып.3. -С.31-41; Девяткин Б.В. Формы связи милиции с общественностью в охране общественного порядка и борьбе с преступностью // Роль общественности в борьбе с преступностью. -Воронеж: Изд-во Воронежск. ун-та, 1960. -С.64-72); у 1964 році - про *надання населенням до-*

*помоги міліції*²⁶ (Митричев С.П. Использование органами милиции некоторых форм помощи общественности в борьбе с преступностью. -М.: НИИ МООП РСФСР, 1964. -43 с.). Цікавим є те, що один із дослідників - Ю.Б. Утевський - диференційовано підійшов до означеної взаємодії: у 1917-1942 роках, розглядаючи її як відомчу «местного административного аппарата милиции, уголовного розыска, милиции как органа дознания, вневедомственной милиции, суда, прокуратуры, исправительно-трудовых учреждений»²⁷ та у 1943-1966 роках, як «міліції з іншими державними органами та громадськістю»²⁸... Тобто, до набуття незалежності України *основним лейтмотивом у взаєминах між міліцією і населенням було надання населенням допомоги міліції*.

Разом із тим, мабуть, більш доцільним було би визнати, що те, що зараз визнається «взаємодією міліції і населення», є тільки «*відносинами міліції і населення*», тим більше що така форма поглинає й інші, у значній мірі зараз замовчувані випадки реально існуючих домінуючих форм відносин «міліція або населення – лідер», «міліція та населення – супротивники» [15, с.100]. Це допоможе більш відверто казати про реальні, а не тільки бажані, відносини між міліцією і населенням або між населенням і міліцією.

Відомості про сьогоденний стан формування відносин між міліцією і населенням можна опримати з аналізу чинних нормативно-правових актів^{29,30}. По перше, п.1 ст.3 Закону України «Про міліцію» від 20.12.1990 р., № 565-ХІІ зазначає, що серед інших, «діяльність міліції будується на принципах... взаємодії з... населенням» - тобто, *взаємодія з населенням розглядається як один із принципів*³¹

²⁶ Слід зазначити, що взаємини населення і міліції розумілись науковцями системи МВС (тоді МООН) більш скромно, ніж зараз, тобто, не було тієї, з роками набутої сьогоденньої, іноді негативної та поза правовим полем, відвертої впевненості працівників міліції у їх «превазі» над населенням.

²⁷ Збережені тогочасні назви правоохоронних органів за стор.10 роботи: Утевський Ю.Б. Вопросы борьбы с преступностью: Библиографический указатель советской юридической литературы по вопросам борьбы с преступностью /Под ред. С.В. Бородина. -Ч.1. 1917-1942 гг. -М.: ВНИИ МВД СССР, 1968. -187 с.

²⁸ Див. стор.75 однойменної за назвою підрозділу роботи: Утевський Ю.Б. Вопросы борьбы с преступностью: Библиографический указатель советской юридической литературы по вопросам борьбы с преступностью. -Ч.2. 1943-1966 гг. -М.: ВНИИ МВД СССР, 1969. -183 с.

²⁹ Зокрема, щодо «правового взаємозв'язку між державою і громадянським суспільством» навіть йдеться про порушення балансу взаємодії та деформацію системи, як за стор.10-11 роботи: Новіков М.М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадянського суспільства: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 /НУВС. -Х., 2002. -18 с.

³⁰ Станом на середину 2005 року їх загальна кількість, що має відношення до діяльності системи МВС України, становить понад 850, не рахуючи численні відомчі накази, рішення колегії Міністерства, програми тощо.

³¹ Але виходячи за логікою поданого в роботі [9, с.34] визначення, що принципи – це «основні правила, керівні настанови, норми діяльності», можна вважати, що за п.1 ст.3 Закону України «Про міліцію» додатково (бо Закон не дає таких роз'яснень) існують *основні правила, керівні настанови, норми діяльності міліції у взаємодії з населенням?* Мабуть, такі впливають зі змісту Програми розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000-2005 роки [16]. До речі, якщо означена Програма має відношення не тільки до міліції, але й до населення

²¹ Тобто, якщо виходити тут з відомчих інтересів, про що власне йдеться, то форми і методи взаємин міліції і населення ще треба було достатньо уміло напрацьовувати. На жаль, приклади свідчать, що коли у 1999 році, навіть з кращих спонукань, було «оголошено» про початок «партнерства міліції і населення», то й задіяні були тільки той досвід і навички, що мали та уміли використовувати. При цьому слід надати належне Науково-дослідній лабораторії соціальної та психологічної роботи в ОВС НУВС, яка одна з перших в системі МВС України майже ініціативно розпочала роботу з наукового обґрунтування такої взаємодії.

²² Що є досить дивним, бо принаймні в Україні усіяло саджується теза про необхідність в налагодженні взаємодії міліції і населення. У цих даних є також показовим зростання майже на 10 % за рік кількості респондентів, що впевнені у відсутності означеної зацікавленості влади щодо взаємодії з громадою(!)

²³ Див., наприклад, роботу: Абдуллаєв А. О взаимодействии в работе органов прокуратуры, юстиции и милиции // Социалистическая законность. -1956. -№ 2. -С.61.

²⁴ Тільки й усього!

²⁵ Хоча й далеко не такої строгої, якою хотілось би її нам бачити, бо про ті ж контакти йшлося трохи далі й у тому ж 1964 році: Шиляев В. В контакте с милицией // К новой жизни. -1964. -№ 6. -С.21.

діяльності міліції. В свою чергу, щодо відношення населення до міліції, то за ст.6 цього ж Закону, «... громадяни зобов'язані сприяти міліції в охороні громадського порядку і боротьбі зі злочинністю», а «міліція має право для виконання покладених на неї завдань залучати громадян за їх згодою <без примусу> до співробітництва».

Тому, згідно зазначеного Закону можна встановити, що у вільних партнерських відносинах міліції і населення ключовими є поняття взаємодії, сприяння, відсутності примусу³² та співробітництва³³.

Взагалі, щодо так званого інтенсивного «насаджування», як ми показали трохи раніше, в останні роки принципів взаємодії міліції з населенням, то можна навіть бути готовим прийняти за її істинне підґрунтя вказану В.А. Федоровим впевненість у тому, що «широка громадська підтримка³⁴ становиться головним умовиєм розвитку політичного моноцентризма, позтому ее сохранение превратилось в важнейшую политическую функцию»³⁵.

Вже названа Програма розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000-2005 роки була прийнята у 1999 році, в преамбулі відверто констатує факти зловживань та порушень у роботі міліції на тлі «складної криміногенної ситуації в державі» та ще не знайдених міліцією «належних форм взаємодії і залучення громадськості до охорони правопорядку та профілактичної роботи», а також ставить завдання «переконати громадян у необхідності та глибокій зацікавленості в укріпленні правопорядку і законності» та «забезпечити ділові стосунки між працівниками органів внутрішніх справ і громадянами». При цьому Програмою визнається, що «народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади», а міліція – фактично - другорядним учасником відносин³⁶.

держави, то чому вона була прийнята галузевим міністерством, а не Урядом чи Верховною Радою України, або, принаймні, не Указом Президента України? Програма не розроблялась і не аналізувалась й громадськими організаціями, усебічний обов'язок роботи з населенням цілком взяло на себе МВС України як безпосередній розробник Програми.

³² Принаймні, маються на увазі ті відносини між міліцією і населенням, що виникають виключно поза сферою виконання міліцією службової правоохоронної функції – див. стор.10 роботи: Комзюк А.Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: Автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.07 /НУВС. -Х., 2002. -38 с. Саме тому ми й кажемо про вільні партнерські відносини між міліцією та населенням.

³³ Щодо МВС України, то за п.7 Положення, його обов'язком щодо населення є організація «проведення серед населення роз'яснювальної роботи з питань охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю» - див. Указ Президента «Про Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 17.10.2000 р., № 1138/2000 – не більше і не менше!

³⁴ Того ж населення.

³⁵ Виконавчої влади, озброєним органом якої, як звісно, є міліція. Тобто, є навіть постійна потреба влади у «завоюванні» широкої політичної підтримки населення - як за роботою: Федоров В.А. Президентская власть. Укрепление общественной поддержки: «перманентная избирательная кампания». –URL: <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/28135>. -26.08.2003.

³⁶ Тобто, говорячи більш спрощено, населення є провідним суб'єктом управління, а міліція – веденим. Осє тут і можна вважати, що ми остаточно вирішили досі спірне питання щодо «старшого та молодшого партнерів», про що йшлося трохи раніше.

Головною метою Програми були правильно позначені акценти щодо «досягнення відносин партнерства між населенням і міліцією України», але за першим етапом було передбачено створення «відповідного правового механізму партнерських відносин між міліцією і населенням», за другим - впровадження отриманих результатів, за третім – «встановлення та розвиток партнерських відносин між народом і міліцією України»³⁷.

Таким чином, Програма достатньо ясно констатувала наявну різницю у відносинах між міліцією і населенням, а також між населенням і міліцією. Але в ній, на жаль, була порушена загальноприйнята логіка побудови констатуючої та резолютивної частини нормативного документа і причинно-наслідкового зв'язку між ними – замість того, щоб через налагодження декларованого партнерства населення і міліції (а також міліції і населення) вирішувати проблему викорінення зазначених у преамбулі Програми фактів зловживань та порушень у роботі міліції – «нетактовної поведінки, бездушності і безкультурності при виконанні службових обов'язків, порушення законності, зволікання при розгляді заяв і повідомлень про правопорушення, зловживання владою»³⁸; та разом працювати над зниженням небезпеки криміногенної ситуації в державі, що і є власне завданням міліції, фактично пропонується вважати одним із основних напрямків удосконалення взаємодії міліції і населення (як за розділом 3) «розвиток системи правового виховання населення» або «правової культури суспільства» (як за загальними положеннями Програми) та інше...

Не слід також забувати, що з 1996 року в країні постійно йдеться про реформування органів, підрозділів та служб системи МВС України³⁹, бо стан речей, що склався сьогодні з її діяльністю, все ще не задовольняє суспільство та державу. Тому, уявлялось би, що ініціуючи названу Програму розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000-2005 роки, МВС України мало би першим бути заклопотаним виправленням власних недоліків і вбачати у Програмі додатковий ресурс і можливість, що надаються для реалізації цієї великої мети. До того ж, виходячи з того, що «народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади»⁴⁰, то як джерело влади на правах

³⁷ На жаль, за цим етапом МВС України, на нашу думку, перевищило повноваження щодо «встановлення та розвитку партнерських відносин між народом і міліцією України». До того ж, ми вимушені ще раз констатувати (див. виводки 5 і 23 роботи [2, с.64, 66]), що, на нашу думку, міліція дуже мало знає про населення та про його демографічний склад – міських та сільських мешканців, робітників, інтелігенцію, службовців, шкільну та студентську молодь тощо, та, зокрема, про його статево та вікову структуру, зайнятість, освіту та інше... А про абстрактне населення взагалі не варто щось казати – як на нас, у Програмі треба орієнтуватись тільки на його конкретні категорії та верстви – працездатних, пенсіонерів тощо. Тільки тоді з неї буде якийсь позитивний зиск.

³⁸ Про будь-які «зловживання населення» тут не йдеться...

³⁹ Знов таки зауважимо – не населення чи українського народу!

⁴⁰ Тоді чи можна шире сприймати декларовану у Програмі необхідність «переконати громадян у необхідності та глибокій зацікавленості в укріпленні правопорядку і законності» - невже «народ як носій суверенітету і єдине джерело влади» потребує такого? До того ж, чи може це робити все це «викривлена» міліція, бо як ми дослідили, навесні 2005 року – а це останній рік дії

старшого партнера він сприяв би й розвитку системи МВС України.

Зараз, у першому наближенні, задля виправлення цього зсуву програмних акцентів, у якості заходів саме такого партнерства населення і міліції ми би запропонували посилення ролі та значення контролю «народом як носієм суверенітету і єдиним джерелом влади» діяльності міліції⁴¹, зокрема, через відбір саме громадськістю, а не тільки міліцією, майбутніх кандидатів та абітурієнтів до ОВС⁴²; періодичні звіти райвідділів тощо перед територіальними громадами; стажування працівників міліції у цивільних ВНЗ педагогічного профілю; публічний розгляд та осуд громадою випадків порушень законності працівниками міліції; участь з вирішальним голосом представників громадськості у засіданнях атестаційних комісій та при призначенні працівників на посади, а також у розборі конфліктних ситуацій з персональних питань тощо. Ми навіть «премії за сумлінну роботу працівникам системи МВС України пропонували призначати за погодженням із місцевою громадою» [2, с.68]⁴³...

І тоді, мабуть, наші пропозиції – а за Програмою йдеться, що «одним з основних критеріїв службової діяльності працівників міліції стає її оцінка громадськістю» - допоможуть не тільки оцінити якість службової діяльності міліції, але й запобігти виникненню недоліків в її роботі, що, власне – через безпосередню участь і контроль населення в діяльності міліції - і є механізмом їх єднання. Беззаперечно й те, що формування співробітництва на засадах партнерства між міліцією і населенням як нової місії реформованої міліції може відбутись шляхом зваженого моніторингу взаємовідносин між ними, які автори Міжнародної поліцейської енциклопедії, зокрема, вбачають у «використанні зібраної інформації, доборі випадків інфо-

Програми - «діяльність працівників системи МВС України майже повністю респондентами форуму сайту ДЗГ МВС України оцінюється негативно», а «громадськість <ось де народ знову виступає носієм суверенітету і єдиним джерелом влади!> найбільш усюго зацікавлена в удосконаленні діяльності міліції» - як за стор.64 роботи: Зозуля І.В. Думки населення про діяльність системи МВС України за сайтом форуму ДЗГ МВС України // Право і безпека. -2005. -Т.4. -№2. -С.58-65.

⁴¹ В.І. Московець каже про потребу у «створенні системи громадського моніторингу за діяльністю міліції» [1, с.6], хоча чи можна сьогодні казати про якісь «сторожові» групи й організації, а також про «незалежні громадські експертизи стратегій ОВС» [1, с.15] - не більше і не менше! На жаль, автор не вбачає й різниці між взаємодією «населення і міліції» та «міліції і населення», бо при задекларованому ним у дисертації дослідженні взаємодії населення з міліцією, мета та предмет останнього чомусь стосується тільки взаємодії міліції і населення.

⁴² А саме зараз це актуальне, бо знову в органах внутрішніх справ створився значний некомплект працівників, і вимоги до претендентів будуть явно послаблені.

⁴³ Можливо, хтось скаже, що це скидається на зразок «інституту комісарів», але якщо таке партнерство допоможе реформувати систему МВС України у потрібне українському народу річище, то на це можна короткочасно піти. До того ж, це дозволило би цілком логічно повернутись до зазначеної нами принаймні офіційної позиції, що «до набуття незалежності України основним лейтмотивом у взаєминах між міліцією і населенням було надання населенням допомоги міліції». Ніхто ж сьогодні не заперечує проти інституту представників Міністра по областях, хоча вони й вводились тільки на півроку, і їхня результативність потребує окремого дослідження.

рмування влади, організації круглих столів із правоохоронними органами, позаюрідичних розслідуваннях, операціях щодо збору фактів» [17, с.552-553] тощо.

Крім того, ми вже не кажемо, що деякі положення Програми є достатньо поверховими – потрібне не одноразове⁴⁴ «вивчення з працівниками органів внутрішніх справ та членів громадських формувань...» положень відповідного Закону України (п.1 Програми⁴⁵), а їх постійне впровадження на практиці та впровадження в діяльність⁴⁶; під час «аналізу ходи виконання вимог Указу Президента України...» пропонується «за необхідності вжити додаткових заходів» (п.2 Програми) – але якщо розробники Програми та колегія МВС України, яка прийняла цю Програму, фактично не впевнені у наявності означеної «необхідності» і пропонують її знайти підлеглим самостійно, то чи будуть її вишукувати ГУАСМ, ГУМВС, УМВС, УМВСТ, сумнівно; некоректними є пропозиції (за п.3 Програми) у план готовності працівників міліції «до надання допомоги громадянам в різних ситуаціях» вносити заходи «щодо підвищення авторитету їх працівників», та й ще вивчати ефективність цих іміджевих заходів⁴⁷; пафосно позначене «вдосконалення механізму прийому громадян» (п.4 Програми) зводиться до простої зміни табличок з годинами прийому на кабінетах відповідних начальників ОВС тощо...

Ми не аналізуємо інші завдання та пункти Програми розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000-2005 та стан їх виконання, але вважаємо, що вона неодмінно повинна бути пролонгована з врахуванням недоліків, прорахунків, зауважень та виправлень - бо, власне, на нашу думку мета Програми фактично не досягнута - її третій (і головний!) етап з «встановлення та розвитку партнерських відносин між народом і міліцією України» не отримав (та, за умовчанням, і не міг отримати) належного⁴⁸ відображення у заходах Програми, і тому не реалізований.

До розробки майбутньої Програми неодмінно треба підключити також і громадськість, наприклад, правозахисні організації, партії тощо. Програма має бути стратегічною як за змістом, так і за терміном - не менш, ніж на 10 років. З врахуванням зауважень і рекомендацій у ній мають бути прописані характер, масштаби, ступінь участі та відповідальність сторін, хто та за якими питаннями активізує (ініціює) партнера та принципово нові якості запропонованих відносин співробітництва з населенням на засадах партнерства як місії реформованої міліції та інше.

Таким чином, пролонгація на нових засадах Програми

⁴⁴ Бо датується тільки першим півріччям 2000 року!

⁴⁵ Проаналізовані тут і нижче пункти 1-4 відносяться до групи заходів з «Удосконалення нормативно-правового забезпечення» Програми.

⁴⁶ Бо Закон є програмним з необмеженим терміном дії, під час чого контингент громадських формувань з охорони громадського порядку та їхніх кураторів з боку ОВС може неодноразово змінюватись.

⁴⁷ По-перше, чи потрібні такі заходи у «планах готовності працівників міліції до надання допомоги громадянам в різних ситуаціях», а по-друге, про потребу у зароблянні авторитету працівниками ОВС, а не у примусовому його насадженні вже неодноразово говорилося.

⁴⁸ Крім окремих заходів, пов'язаних з навчальною, іміджевою діяльністю та зв'язками зі ЗМІ.

є складовою частиною підвалин формування нової місії реформованої міліції - співробітництва з населенням на засадах партнерства, що сприятиме побудові громадянського суспільства в Україні.

Висновки⁴⁹.

1. Досі широко вживане поняття "взаємодія міліції і населення" як спрощене, узагальнююче та невідповідне понятійним нормам рівноправності суб'єктів виникаючих між ними взаємин, прав і обов'язків має бути удосконалене. Рекомендуємо установлення єдиної найбільш прийнятної в демократичному суспільстві форми нормалізації загальногромадських відносин між міліцією і населенням - співробітництва на засадах партнерства.

2. Співробітництво на засадах партнерства є новою місією реформованої міліції, що реально відображає єднання населення і міліції та сприяє побудові громадянського суспільства в Україні.

3. Набутий роками досвід внутрішньовідомчої взаємодії в органах внутрішніх справ не може без належної корекції бути перенесений на відносини міліції і населення.

4. Програма розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000-2005 роки не у повній мірі реалізувала заявлені завдання, зокрема, через недостатнє врахування в означеному партнерстві ролі та значення народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади.

5. Не зважаючи на формальне закінчення терміну дії названої Програми, вона має бути пролонгованою з врахуванням недоліків, прорахунків, зауважень, рекомендацій та виправлень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Москоvecь В.І. Взаємодія населення з міліцією: стан та шляхи удосконалення: Автореф. дис... соц. наук /НУВС. -Х., 2001. -19 с.
2. Зозуля І.В. Технології іміджу і партнерства як складові реформування системи МВС України // Право і безпека. -2005. -Т.4. -№ 3. -С.63-70.
3. Вендітков В.С., Зозуля І.В. Проблеми реформування системи МВС України: Монографія. -Ужгород: ВАТ «Патент», 2005. -216 с.
4. Власюк Н. Місце директора // Український юрист. -2005. -№ 5. -С.42-45.
5. Корнєва Т.В. Взаємодія митних органів України з правоохоронними та деякими контролюючими органами // Митна справа. -2004. -№ 3. -С.15-19.
6. Основы управления в органах внутренних дел:

Учебное пособие /Под ред. А.П. Коренева. -М.: МВШМ МВД СССР, 1988. -274 с.

7. Ермаков К.К. Взаимодействие и координация в органах внутренних дел: Лекция. -М.: Академия МВД СССР, 1971. -24 с.

8. Аксенов А.А. Организация взаимодействия в органах внутренних дел как функция управления: Автореф. дисс... канд. юрид. наук: 12.00.02 /Академия МВД СССР. -М., 1974. -24 с.

9. Бандурка О.М. Основы управления в органах внутренних дел Украины: теория, досвід, шляхи удосконалення. -Х.: Основа, 1999. -440 с.

10. Волобуєва О.О. Необхідність вдосконалення кримінально-процесуального статусу спеціаліста (експерта) у ракурсі взаємодії зі слідчим // Право і безпека. -2005. -Т.4. -№ 3. -С.50-54.

11. Долженков О.Ф. Взаємодія як чинник оптимізації правоохоронної діяльності // Вісник ЛАВС МВС ім. 10-річчя незалежності України. -2002. -Вип.4. -С.229-236.

12. Бовбалан С. Советы не постороннего // Зеркало недели. -16-22.04.2005. -№ 13.

13. Комаровский В.С. Реформа государственной службы России: ожидания и требования граждан // Социология власти: Административная реформа в России: социолого-политологический анализ. -2004. -№ 5. -С.5-22.

14. Гражданское общество и государственная служба в условиях проведения административной и судебной реформ: Результаты выборочного социологического опроса населения Российской Федерации // Там же. -С.23-34.

15. Бандурка А.М., Бек А., Голованова М.В. и др. Взаимодействие милиции и населения: к итогам Харьковского эксперимента. -Х.: Нац. ун-т внутр. дел, 2003. -288 с.

16. Програма розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000-2005 роки від 16.12.1999 р. // Рішення колегії МВС України «Про підсумки роботи органів внутрішніх справ у 1999 р. та завдання відповідно до вимог Президента та Уряду України щодо поліпшення боротьби зі злочинністю і посилення охорони громадського порядку» від 28.12.1999 р., № 8 км/1.

17. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10-ти т. -Т.ІІ. Права людини у контексті поліцейської діяльності /Відп. ред. Ю.І. Римаренко та ін. -К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. -1224 с.

Надійшла до редколегії 08.09.2005

ЗОЗУЛЯ І.В. СОТРУДНИЧЕСТВО С НАСЕЛЕНИЕМ НА ОСНОВЕ ПАРТНЕРСТВА КАК МИССИЯ РЕФОРМИРОВАННОЙ МИЛИЦИИ

Исследованы условия формирования новой миссии реформированной милиции - сотрудничества на основах партнерства в отношениях с населением, отображающего единение населения и милиции и способствующего построению гражданского общества в Украине.

ZOZULJA I.V. COOPERATION WITH POPULATION ON BASIS OF PARTNERSHIP AS MISSION OF THE REFORMED MILITIA

Foundations of formation of new mission of the reformed militia - cooperation are investigated on the basis of partnership in attitudes with the population, the population displaying unification and militia and a civil society promoting construction in Ukraine.

⁴⁹ Щодо перекладу застосованих у роботі латинських виразів: status quo - «положення, що існує»; pro et contra - «за та проти»; modus vivendi - «образ (спосіб, характер) дій».